

ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЕВ-ІНТРОДУЦЕНТІВ В ПАРКАХ М. ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

Іванченко О.Є., Бессонова В.П.

Дніпропетровський державний аграрний університет

Зелена зона міста, як єдина система міських і приміських зелених насаджень, створює на його території сприятливі мікрокліматичні умови. Крім естетичного, вони мають ще й величезне санітарно-гігієнічне значення, захищаючи атмосферу від диму, вихлопних газів, пилу тощо. Парки, сади, алеї і бульвари є своєрідними легенями міст. Вдале поєднання різних рослин дозволяє значно зменшити шкідливі санітарні чинники урбанізації оточуючого середовища. Так, насадження дерев і чагарників значно зменшують амплітуду температурних коливань, збільшують у спекотні дні вологість повітря, покращуючи таким чином теплообмін людини і її самопочуття [1, 2].

Асортимент деревних рослин парків і скверів складається головним чином з інтродукованих видів, вимоги до абіотичних чинників яких не завжди відповідають умовам їх вирощування. Згідно з В.Я. Заячуком [3] це переважно види з Європи, Північної Америки, Китаю, Малої і Середньої Азії, Сибіру, Кавказу, Сибіру та ін. Тому, метою даної роботи було проаналізувати участь у паркових насаджень дерев-інтродуцентів окремих парків м. Дніпропетровська: ім. І.К. Калініна, ім. П.А. Воронцова та ім. Б. Хмельницького та їх фітосанітарного стану. Інвентаризація зелених насаджень здійснювалася згідно документа [4]. Категорії фітосанітарного стану деревних порід оцінювали за шкалою Н.П. Красинського у модифікації Ю.З. Кулагіна [5].

Таблиця 1

Дерева-інтродуценти парків м. Дніпропетровська

Вид	% від загальної кількості екземплярів			Батьківщина
	парк ім. Калініна	парк ім. Воронцова	парк ім. Хмельницького	
Туя західна			1,91	Схід Північної Америки
Сосна кримська		0,76	0,11	Гори Криму, Мала Азія, Закавказзя, Балкани, Кіпр
Ялина колюча ф. блакитна	8,06	1,38	0,90	Північна Америка
Кипарис вічнозелений	7,20			Західне Середземномор'я, Мала Азія, Північний Іран, Кіпр, Крит
Абрикоса звичайна			1,12	Середня Азія, Північний Китай
Вишня звичайна		0,83		Субтропіки і тропіки Євразії, Африки, Америки, Австралії
Черемха звичайна			1,46	Європа, Західний Сибір, Кавказ, Середня Азія
Яблуня домашня			0,67	Східна Азія, Кавказ
Спірея середня			1,12	Східна Європа, Середня Азія, Сибір, Далекий Схід
Спірея японська	1,44	5,55		Японія, Китай
Акація біла	35,25	21,40	4,16	Північна Америка
Гледичія колюча			0,78	Америка, тропіки Африки, Східна Азія
Айлант найвищий		1,32	1,35	Південно-Східна Азія, Північна Австралія
Береза повисла	2,30	3,33	1,57	Європа, Сибір, Кавказ, Алтай, Далекий Схід
Береза пухнаста			1,57	Європа, Західний і Східний Сибір, Кавказ
Бузок звичайний		12,50	2,81	Балканський півострів
В'яз гладкий			9,57	Середня і Північна Європа, Північний Кавказ
В'яз шорсткий		14,59	10,92	Європа, Мала Азія, Кавказ

Продовження таблиці 1

В'яз низький	18,86	9,72		Забайкалля, південна частина Хабаровського краю, Японія, Корея, північ Китаю і Кореї
Верба вавилонська			3,60	Китай, Іран
Верба матсудана			3,26	Китай, Корея
Тополя біла	0,28	10,56	5,18	Середня і Південна Європа, Кавказ, Мала Азія, Південь Сибіру
Тополя пірамідальна			4,84	Середня і Південна Європа, Кавказ, Мала Азія, Південний Сибір
Тополя чорна		6,74	4,39	Європа, південна частина Західного і Східного Сибіру, Північна Африка, Мала Азія
Гірकोкаштан звичайний	6,79	1,87	4,39	Помірний і субтропічний пояс Північної півкулі, тропіки Південно-східної Азії
Горіх грецький	1,15		3,2	Середня Азія, Кавказ
Дуб звичайний	1,44		7,09	Європа, Кавказ
Клен-явір			1,68	Південна і Середня Європа, Кавказ
Клен ясенелистий	1,44	3,61	6,98	Північна Америка
Клен гостролистий	6,62	1,04	1,68	Західна Європа, Кавказ, Південна Азія, центральна Америка
Липа широколиста			6,75	Південна і Середня Європа, Кавказ, Молдавія
Платан східний			0,33	Кавказ, Мала Азія, Балкани
Шовковиця біла	1,15		0,22	Китай
Шовковиця чорна			0,67	Іран, Афганістан
Ясен звичайний		1,04		Європа, гори Західної Азії, Кавказ

Аналіз даних з інвентаризації парків м. Дніпропетровська вказує на те, що переважну частину деревних насаджень складають інтродуковані види. Так, у парку ім. П.А. Воронцова серед визначених видів до аборигенних відносяться лише 2 види – верба біла і липа серцелиста (3,86 % від загальної кількості екземплярів, що зростають на території парку). До дерев-інтродуцентів відносяться всі інші види, а це 1386 екземплярів з 1439, що складає 96,32 %). Розподіл видів за категоріями фітосанітарного стану насаджень дав наступні результати: 21,61 % рослин – без ознак ослаблення, 36,13 % – ослаблені, 27,24 % – дуже ослаблені, 11,18 % – ті, що всихають. До сухостою минулих років відносять 3,82 % деревних рослин насаджень.

Серед визначених видів дере парк ім. Б. Хмельницького до аборигенних відносяться лише верба біла і сосна звичайна (1,57 % від числа деревних рослин, що зростають на території парку). До дерев-інтродуцентів відносяться всі інші види (874 екземпляри).

Розподіл видів за категоріями фітосанітарного стану насаджень дав наступні результати. Найбільший відсоток дерев від загальної їх кількості (42,57 %) відноситься до I-ї категорії фітосанітарного стану. Рослини, що відносяться до цієї категорії стану мають густу крону, зелене листя (хвою), нормальний приріст для даної породи. Стовбури не мають зовнішніх ознак послаблення.

У рослин, віднесених до II-ї категорії фітосанітарного стану (це 35,69 %), зменшений приріст пагонів на 20–30 % в залежності від виду, спостерігається місцеве пошкодження стовбура та всихання окремих гілок. Найчисленнішими у цій категорії виявилися: дуб звичайний (47,61 % екземплярів від загальної кількості виду), горіх грецький і верба вавилонська (62,66 і 68,75 %, відповідно). Найменший відсоток пошкоджених екземплярів має клен гостролистий (20 %). До сухостою минулих років відносять 2,27 % деревних рослин насаджень. Його наявність на околицях парку сухостою минулих років свідчить про те, що він не був своєчасно видалений.

Найбільш ураженими шкідниками і хворобами виявилися такі деревні рослини: тополя біла – серцеподібною гниллю, в'яз шорсткий – листогризучим ільмовим листоїдом (*Galerucella luteola*), в'яз гладкий – голландською хворобою та трутовиком, дуб звичайний – раковими язвами, клен ясенелистий – борошнистою россою, гіркокаштан звичайний – мінуючою міллю, ялина колюча – фітофторозом хвої. Хворобами і шкідниками ушкоджено 8,67 % деревних насаджень парку.

Серед деревних насаджень парку ім. І.К. Калініна кількість дерев-інтродуцентів складає 319 екз., що складає 91,93 % щодо загальної кількості рослин на досліджуваній території. У створенні зелених насаджень парку використаний лише один аборигенний вид – липа дрібнолиста (28 шт.). Оцінка якісного стану деревних порід на території парку ім. Калініна, вказує на те, що найбільша кількість дерев знаходяться у задовільному стані – 327 екз. (94,23 % від їх загального їх числа). Це переважно шовковиця біла, тополя біла, спірея японська. Біля 4,61 % рослин знаходяться в незадовільному стані. Ураженість зелених насаджень у парку складає приблизно 28,32 % від загальної площі насаджень. Найбільш розповсюдженими хворобами зелених насаджень на території парку ім. Калініна є хвороби грибкового та бактеріального походження: сіра гниль листків деревних рослин, усихання, трутовик звичайний тощо. В цілому, зелені насадження даної ділянки є деревами, що зосереджені крупним масивом, що не мають високо-декоративного, санітарного і меліоративного значення.

Отже, порівняння реалів походження дерев-інтродуцентів вказує на те, що переважна більшість видів, якими представлені зелені насадження досліджуваних парків, походить з Європи (близько 38,23 % всіх видів), 41,17 % – види з Малої та Середньої Азії, 17,64 % – з Північної Америки. Найменша

кількість видів є походить з Балканського півострова та Японії і Китаю (по 8,82 %). Співставлення ареалів походження дерев і їх фітосанітраного стану свідчить, що кращій він у рослин, батьківщиною яких є Європа, Середня Азія, найгірший – Японія, Китай, Африка, Іран.

Література

1. Николаевская З.А. Садово-парковый ландшафт / Николаевская З.А. – М.: Стройиздат, 1989. – 198 с.
2. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво: Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів / Білоус В.І. – К., 2001. – 299 с.
3. Заячук В.Я. Дендрологія / Заячук В.Я. – Львів: Апріорі, 2008. – 656 с.
4. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах і селищах міського типу України: Затверджена Державним комітетом будівництва, архітектури та житлової політики № 226 від 24.12.2001 р.
5. Фитотоксичность органических и неорганических загрязнителей: Монография / В.П. Тарабрин, Е.Н. Кондратюк, В.Г. Башкатов и др. – К.: Наукова думка, 1986. – 216 с.